

Sygn. akt VIII **Pa 101/15**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Grażyna Łazowska (spr.)
Sędziowie:	SSO Patrycja Bogacińska-Piątek SSR del. Renata Stańczak
Protokolant:	Ewa Gambuś

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2015r. w Gliwicach

sprawy z powództwa N. N. (1) (N.)

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w K.

o ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, o wydanie węgla w naturze

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 14 kwietnia 2015 r. **sygn. akt** VI P 163/15

1) uchyła zaskarżony wyrok w punkcie 1 częściowo w stosunku do powoda N. N. (1) i w tym zakresie umarza postępowanie;

2) oddała apelację w pozostałej części.

(-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek (-) SSO Grażyna Łazowska (spr.) (-) SSR (del.) Renata Stańczak

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt VIII Pa 101/15

UZASADNIENIE

Powód N. N. (1) domagał się od pozwanej (...) Spółki Akcyjnej w K. kwoty 597,54 zł tytułem ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel, z ustawowymi odsetkami od dnia 1 maja 2014 roku oraz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu wskazał, że był zatrudniony w Kopalni (...) i po przejściu na świadczenia emerytalne nabył prawo do bezpłatnego węgla (deputatu węglowego) na podstawie § 36 ust. 2 Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy

dla (...) Spółki Akcyjnej. Pozwana jest następcą prawnym (...) Spółki Akcyjnej w G.. Obecnie podstawą prawną dochodzonego świadczenia są § 10 Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych oraz załącznik Nr 14 do Porozumienia. Dnia 6 lutego 2014 roku zarząd pozwanej spółki i organizacje związków zawodowych zawarły porozumienie w trybie art. 9¹ k.p. w związku z trudną sytuacją ekonomiczną zakładu pracy, na podstawie którego zmniejszono wymiar bezpłatnego węgla przysługującego osobom niebędącym pracownikami o jedną tonę rocznie na okres dwóch lat.

Nakazem zapłaty z dnia 17 grudnia 2014 roku Sąd Rejonowy w Gliwicach w sprawie VI Np (...) uwzględnił powództwo i orzekł o kosztach postępowania.

Pozwana wniosła sprzeciw od nakazu, domagając się oddalenia powództwa i zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego podnosząc, że powód nie posiada prawa do bezpłatnego węgla (ani w ekwiwalencie pieniężnym, ani w naturze) na podstawie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych. Prawo do bezpłatnego węgla byłych pracowników zlikwidowanej Kopalni (...) reguluje ustawa z dnia 7 września 2007 roku o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 (Dz.U. z 2007 roku, Nr 192, poz. 1379) – zwana ustawą restrukturyzacyjną.

Wyrokiem z dnia 14.04.2015r. Sąd Rejonowy w Gliwicach oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanej 135 zł. tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd I instancji ustalił, że powód – były pracownik KWK (...) - pobiera deputat węglowy w naturze u pozwanej oraz że w dniu 13.02.2015r. pobrał asygnatę na jedną tonę bezpłatnego węgla. Dalej wskazano, że powód w dniu 26.03.2015r. rozszerzył pozew o jedną tonę bezpłatnego węgla w naturze, w asortymencie orzech.

Na rozprawie w dniu 14.04.2015 roku powód cofnął pozew a pozwana wniosła o oddalenie powództwa. Strony podtrzymały wnioski o zwrot kosztów zastępstwa procesowego.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że roszczenie powoda o ekwiwalent pieniężny za bezpłatny węgiel nie zasługiwało na uwzględnienie; natomiast roszczenie o wydanie węgla w naturze zostało spełnione przez pozwaną przed rozszerzeniem powództwa.

W pisemnych motywach rozstrzygnięcia wskazano, że z dniem 1 lutego 2003 roku (...) Spółka Akcyjna w K. na podstawie art. 23¹ k.p. przejęła pracowników (...) Spółki Akcyjnej w G., w skład której wchodziła między innymi zlikwidowana Kopalnia (...) oraz, że byłym pracownikom kopalni przysługiwał deputat węglowy w oparciu o § 36 ust. 1 (...) i załącznik nr 23.

Sąd Rejonowy podniósł, że uprawnienia emerytów i rencistów (oraz innych osób niebędących pracownikami) przewidziane w (...) wygasły, a w kwestii tej od 1.01.2005r. obowiązywało u pozwanej tzw. Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku zawarte z organizacjami związków zawodowych, które jednakże nie miało zastosowania do powoda – jako osoby, której prawo do bezpłatnego węgla realizowane jest na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 września 2007 roku o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 (Dz.U.2007.192.1379 ze zm.) ze środków budżetu państwa.

Zgodnie z art. 12 ustęp 1 tej ustawy byłemu pracownikowi kopalni postawionej w stan likwidacji przed dniem 1 stycznia 2007 roku, uprawnionemu do bezpłatnego węgla, który uzyskał emeryturę lub rentę przed tym dniem, jest wypłacany przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, oprócz emerytury lub renty, ekwiwalent pieniężny.

Na mocy natomiast art. 13 ustęp 1 punkt 3 tej ustawy przedsiębiorstwo górnicze wydaje bezpłatny węgiel w naturze, który jest finansowany z dotacji budżetowej, uprawnionemu do jego otrzymania pracownikowi kopalni postawionej w stan likwidacji przed dniem 1 stycznia 2007 roku, której składniki majątkowe zostały wniesione do spółki, o której mowa w art. 9 ustęp 1, który uzyska emeryturę lub rentę przed dniem 1 stycznia 2016 roku.

Reasumując, Sąd I instancji uznał, że byłym pracownikom kopalń, które uległy likwidacji w relewantnym czasie, przysługuje prawo dochodzenia uprawnień do bezpłatnego węgla w dwojaki sposób: uprawniony pracownik może albo dochodzić od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wypłaty ekwiwalentu pieniężnego, albo od danego przedsiębiorstwa górniczego może żądać wydania bezpłatnego węgla w naturze. Za niedopuszczalne Sąd Rejonowy uznał dochodzenie ekwiwalentu pieniężnego od przedsiębiorstwa górniczego.

W konsekwencji, w ocenie Sądu, uprawnienie do bezpłatnego węgla realizowane w ramach ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 wyklucza możliwość jego jednoczesnej realizacji na mocy postanowień układów zbiorowych pracy czy porozumień zbiorowych. Podkreślono, że uprawnienie powoda z tytułu bezpłatnego węgla za 2014 rok zostało zrealizowane w naturze na podstawie ustawy restrukturyzacyjnej przed rozszerzeniem powództwa, co skutkowało oddaleniem roszczenia o wydanie węgla w naturze.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., oraz § 2, § 6 pkt 2), § 12.1 pkt 2) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz.1348 z późn.zm.).

Sąd I instancji wskazał, że umorzenie postępowania oznacza przegranie sprawy przez stronę powodową, jeżeli cofnęła pozew, zrzekając się roszczenia, albo jeżeli cofnięcie pozwu nastąpiło wskutek upadku podstawy faktycznej, który spowodował bezprzedmiotowość żądania. Za stronę przegrywającą sprawę należy uznać pozwanego, który w toku procesu spełnił dochodzone od niego świadczenie, czym zaspokoił roszczenie powoda wymagalne w chwili wytoczenia powództwa (orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 21 lipca 1951 roku, w sprawie C 593/51, opublikowane w OSN z 1952 roku, Nr 2, poz. 49; z dnia 6 listopada 1984 roku, w sprawie IV CZ 196/84, niepublikowane).

Dalej Sąd Rejonowy zauważył, że pozwana nie zaspokoila roszczenia powoda o ekwiwalent pieniężny, bowiem to roszczenie było nieuzasadnione. Natomiast spełnienie świadczenia w postaci bezpłatnego węgla w naturze jest innym świadczeniem, aniżeli ekwiwalent pieniężny. Dlatego też powoda nie można uznać za stronę wygrywającą proces.

Powód nie posiadał prawa do ekwiwalentu pieniężnego na podstawie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku zawartego między zarządem pozwanej a organizacjami związków zawodowych. Powód otrzymał bezpłatny węgiel przed rozszerzeniem powództwa, a tym samym nie dał podstaw do rozszerzenia powództwa.

Sąd I instancji nie znalazł podstaw do zastosowania w sprawie art. 102 kpc, albowiem powód posiada stały dochód w postaci świadczenia z ZUS, nadto wytaczając powództwo był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika. Sam fakt, iż sprawa jest z zakresu prawa pracy nie uzasadnia zwolnienia powoda od kosztów zastępstwa procesowego. Wskazano również, że zwolnienie od kosztów tylko z tej przyczyny naruszałoby zasadę równości stron w postępowaniu sądowym i oznaczałoby, że w każdym postępowaniu ze stosunku pracy, pracownik byłby w uprzywilejowanej pozycji na wypadek przegrania procesu.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód zarzucając:

- naruszenie przepisów postępowania, a w szczególności:

- art. 233§ kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i oddalenie powództwa, mimo istniały podstawy do umorzenia postępowania oraz niekonsekwentne i niejednoznaczne przeprowadzenia rozgraniczenia pomiędzy czynnościami procesowymi a materialno prawnymi stron;

- art. 328 kpc poprzez niespójne i nieściśle wyjaśnienia z jakich przyczyn w sentencji oddalono powództwo, a w pisemnym uzasadnieniu zamieszczono rozważania dotyczące obciążenia powoda kosztami zastępstwa procesowego jak przy cofnięciu powództwa, przy czym powyższa rozbieżność uniemożliwia precyzyjną kontrolę instancyjną;

- art. 98 kpc poprzez jego niewłaściwe zastosowanie tj. obciążenie powoda kosztami postępowania pomimo tego, że powoda nie można uznać za przegrywającego sprawę; bezspornym było przecież, że odebrał świadczenie w naturze czym skonsumował prawo do bezpłatnego węgla i co było przyczyną cofnięcia powództwa

ewentualnie

- art. 102 kpc przez jego niezastosowanie pomimo zajścia ku temu przesłanek.

W apelacji powód cofnął pozew ze zrzeczeniem się roszczenia i wniósł o zasądzenie od pozwanej kosztów postępowania podnosząc, że sporna tona węgla została mu wydana po wytoczeniu powództwa. Z uwagi na to, że spełnienie świadczenia nastąpiło po złożeniu pozwu, pozwana dała powód do wytoczenia powództwa, apelującego należy uznać za stronę wygrywającą proces.

W oparciu o powyższe zarzuty i okoliczności powód wniósł o:

- zmianę zaskarżonego orzeczenia i umorzenie postępowania oraz zasądzenie od pozwanej kosztów postępowania za pierwszą i drugą instancję

ewentualnie

uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Powód w apelacji cofnął pozew ze zrzeczeniem się roszczenia i w okolicznościach sprawy Sąd II instancji uznał, że czynność ta jest zgodna z prawem, zasadami współzycia społecznego, nie zmierza do obejścia prawa i nie narusza słusznego interesu pracownika.[art. 203 § 4 kpc w związku z art. 469 kpc].

Jak stanowi art. 355 kpc następstwem cofnięcia pozwu ze skutkiem prawnym jest umorzenie postępowanie. Po myśli przepisu art. 386 § 3 k.p.c., jeżeli zachodzi podstawa do umorzenia postępowania, sąd drugiej instancji uchyla wyrok i umarza postępowanie. W konsekwencji Sąd Okręgowy orzekł jak w punkcie 1 wyroku.

W pozostałym zakresie apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

W tym miejscu przypomnieć należy, że zgodnie z art. 203 § 1 kpc pozew może być cofnięty bez zezwolenia pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy, a jeżeli z cofnięciem połączone jest zrzeczenie się roszczenia - aż do wydania wyroku. W rozpoznawanej sprawie powód cofnął pozew na rozprawie, nie zrzekając się roszczenia a pozwana nie wyraziła zgody na cofnięcie, co oznacza, że Sąd Rejonowy nie mógł umorzyć postępowania. Zarzuty apelującego w tym zakresie są zatem bezpodstawne.

Prawidłowo Sąd I instancji uznał, że powód jest stroną przegrywającą proces i na zasadzie art. 98 kpc obciążył go kosztami zastępstwa procesowego.

Bezspornym jest, że uprawnienia powoda do deputatu węglowego jako byłego pracownika KWK (...) reguluje przywołana wyżej ustawa o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego z dnia 7.09.2007r. a nie Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004r.

Jak słusznie podkreślił Sąd I instancji, że z mocy tej ustawy powód nie dysponował prawem wyboru w zakresie sposobu spełnienia świadczenia, zatem nie przysługiwało mu alternatywne roszczenie.

W konsekwencji, wbrew twierdzeniom apelującego, roszczenie o ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla skierowane przeciwko pozwanej było od początku niezasadne, bowiem po myśli przepisów powyższej ustawy, płatnikiem tego świadczenia jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Powód w toku procesu pobrał od pozwanej sporną tonę węgla w naturze, a następnie rozszerzył powództwo domagając się jej wydania. W dacie zgłoszenia tego drugiego roszczenia było ono już zaspokojone, tak więc żadną miarą nie można podzielić stanowiska apelującego, że pozwana dała podstawy do wytoczenia powództwa – zgłoszenia roszczenia o wydanie węgla w naturze. Wystąpienie z żądaniem, które zostało już zaspokojone, czyli w istocie z roszczeniem nieistniejącym w świetle następczego cofnięcia pozwu skutkuje uznaniem, że powód jest stroną przegrywającą proces.

Sąd Okręgowy w pełni podziela stanowisko Sądu I instancji o braku podstaw do zastosowania w rozpoznawanej sprawie przepisu art. 102 kpc.

Należy podkreślić, że sąd nie jest zobligowany do zastosowania powyższego przepisu, a jedynie ma taką możliwość, po rozważeniu całokształtu okoliczności sprawy. Sądy posiadają swobodę kształtowania orzeczeń o kosztach procesu, a więc i kosztach zastępstwa procesowego, samodzielnie decydują czy na gruncie konkretnej sprawy zachodzą owe "szczególne okoliczności" o jakich mowa w powoływanym wyżej przepisie, pozwalające na odstąpienie od obciążania strony przegrywającej kosztami postępowania.

W ugruntowanym w tym zakresie orzecznictwie Sąd Najwyższy wskazał również, że „zastosowanie przez sąd art. 102 k.p.c. powinno być oceniane w całokształcie okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu jak i fakty leżące na zewnątrz procesu zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego (sytuacji życiowej). Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego” (vide postanowienie z 14 stycznia 1974r., II CZ 223/73, LEX nr 7379; postanowienie Sądu Najwyższego z 13 października 1976r., sygn. IV Pz 61/76, LEX nr 7856).

Taką wyjątkową okolicznością nie jest w niniejszym postępowaniu charakter sprawy, tj. fakt, że powód wywodzi swoje roszczenie ze stosunku pracy. Ustawodawca nie przewidział bowiem w zakresie postępowania odrębnego jakim jest postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy, żadnych przepisów szczególnych dotyczących zwrotu kosztów zastępstwa procesowego strony przeciwnej, gdy stroną przegrywającą jest pracownik. Pracodawca czy też inny podmiot pozwany przez pracownika ma bowiem pełne prawo do reprezentacji przez profesjonalnego pełnomocnika, a ten z kolei do stosowanego wynagrodzenia z tego tytułu. Brak bowiem normatywnej podstawy szczególnego uprzywilejowania pracownika w przypadku, gdy jest on stroną przegrywającą proces.

Bez znaczenia jest okoliczność, że powód był przekonany o słuszności swoich żądań, gdyż z istoty każdego postępowania procesowego wynika jego sporność i zwykle niepewność rozstrzygnięcia, a każda strona wnosząca pozew jest z reguły przekonana o słuszności swoich żądań i konieczności wystąpienia do Sądu. Zatem subiektywne przekonanie o słuszności żądania nie jest z pewnością okolicznością o jakiej mowa w art. 102 k.p.c., w przeciwnym razie art. 102 k.p.c. miałyby zastosowanie w każdej sprawie, w której powództwo zostałoby oddalone.

Nadto, powód mimo posiadania fachowego pełnomocnika nie wykazał w toku procesu okoliczności świadczących o jego złej sytuacji majątkowej lub życiowej, która uzasadniałaby całkowite zwolnienie z ponoszenia kosztów procesu. Podniesione w apelacji argumenty o typowości i powtarzalności spraw o ekwiwalent pieniężny za bezpłatny węgiel w równym stopniu odnoszą się do pełnomocnika powoda, który reprezentował w analogicznych procesach dziesiątki byłych pracowników pozwanej.

Reasumując, Sąd Rejonowy w zakresie kosztów postępowania wydał prawidłowe rozstrzygnięcie, co skutkowało oddaleniem apelacji w pozostałej części.

Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do obciążania pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego, bowiem częściowa zmiana skarżonego wyroku spowodowana była jedynie cofnięciem bezpodstawnych roszczeń przez apelującego.

Mając powyższe na uwadze na mocy art. 385 i 386 § 3 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.